som disse praktiske Kursus bestandig er bleven ledet af disse to dygtige Kvinder til stor Nytte for mange. Det bør kun regnes Dansk Kvindesamfund til Ære, at det har støttet og hjulpet denne Virksomhed frem, og naar de bruges til at nedsætte og latterliggøre Dansk Kvindesamfund, da falder Skammen kun paa dem, der bruger slige Vaaben. Paa samme Maade som andre Virksomheder, der er bleven startet og hjulpet frem af Dansk Kvindesamfund, senere, naar de blev stærke nok til at staa paa egne Ben, gik over til at blive selvstændige Institutioner, saaledes er den Tid næppe fjærn, da de praktiske Kursus vil gaa over til at blive en selvstændig Institution.

En anden Betragtning jeg gærne her vilde gøre gældende er følgende:

Det siges at være Kvindevalgretsforeningens Opgave at danne *rene* Valgretsforeninger. „En ren Valgretsforening" er imidlertid et Slagord, som nok kan finde Anvendelse i Agitationen, hvor Ordene ikke altid prøves saa nøje; men i Virkeligheden kan ingen Forening være en „ren" Valgretsforening i den Betydning, at den *kun* beskæftiger sig med Valgretten; Møderne kan ikke bestandig dreje sig om dette Punkt; det vilde hurtigt blive uddebateret, især i vor Tid hvor Kravet om Kvindens Valgret af alle fornuftige Mennesker teoretisk er erkendt som berettiget og egentlig kun venter paa sin praktiske Gennemførelse; nyt Stof maatte føres til for overhovedet at faa Indhold i Foreningens Liv.

Kvindevalgretsforeningen har da ogsaa andet end Valgretten paa sit Program — — — „samt gennem Møder med Foredrag og Diskussion om politiske og sociale Spørgsmaal uddanne dem til Deltagelse i det offentlige Liv". Saaledes hedder det i Kvindevalgretsforeningens Loves § 1 (se ovenfor). Herved kan Virksomheden gøres saa omfattende, som hver enkelt Forening maatte ønske og trænge til; men, Sandheden tro, maa man da ogsaa indrømme, at man — følgende dette Program — meget hurtig kommer uden for Begrebet „ren Valgretsforening". Og med denne i Kvindevalgretsforeningens Love tilladte og af det praktiske Liv nødvendigt paakrævede Virksomhedsudvidelse falder i Virkeligheden ogsaa en af Hovedankerne imod en Sammenslutning med Dansk Kvindesamfund.

Naar det menes, at Agitationen for Kvindens Valgret skulde blive kraftigere derved, at man indskrænkede sig til rent teoretisk at opstille Kravet om Kvindens Valgret, saa turde megen Overvejelse ikke være nødvendig for at overbevise enhver om, at det kun kan give den teoretiske Agitation i Skrift og Tale et nyttigt, praktisk Grundlag, at Kvinder i Handling viser, at de evner at udføre samfundsnyttigt Arbejde. Der er næppe nogen, der vil kunne modbevise, at f. Eks. Dansk Kvindesamfunds Arbejde for Reformer i Lovgivningen foruden sin direkte Betydning og Nytte ogsaa har bidraget til at forandre Opfattelsen af Kvinden og af hendes Berettigelse til Deltagelse i det offentlige Liv, og saaledes været et praktisk og virkningsfuldt Led i Agitationen. Og Dansk Kvindesamfunds Arbejde i saa Henseende er ikke blot af nyere Dato. I et Festnummer af „Kvinden og Samfundet", som blev udgivet i December 1896 i Anledning af Dansk Kvindesamfunds femogtyveaarige Bestaaen, skriver Kvindesagens mangeaarige, dygtige og trofaste Forkæmper, *Kirstine Frederiksen*, i en Beretning bl. a. følgende: „Mange er de Lovforslag, der paa Initiativ af Dansk Kvindesamfund har været indbragt i Tingene, baade angaaende gift Kvindes Formueret og Raadighed over Børnene og Kvinders Deltagelse i det kommunale Liv".

En anden Ting synes man ogsaa at overse. Der blev paa Generalforsamlingen den 28. Oktober talt, som om Kravet om Kvindens Valgret aldrig var blevet rejst her i Landet, før Kvindevalgretsforeningen blev til. Men dette er saa fejlagtigt, at der i alle de Aar, Dansk Kvindesamfund har eksisteret (siden 1871), i Tale og Skrift samt ved Adresser og andre direkte Henvendelser til Regering og Rigsdag er bleven arbejdet for Kvindevalgrettens Gennemførelse, ligesom ogsaa andre Kvindeforeninger, som „Kvindelig Valgretsforening" og „Kvindelig Fremskridtsforening" kraftigt har slaaet til Lyd for Kvindens Valgret.

Den almindelige Opfattelse var da ogsaa fuldstændig forandret til Gunst for Kvindens Valgret, *førend Kvindevalgretsforeningen endnu var blevet til.* Denne forandrede Opfattelse er ikke blot kommet frem i Artikler og Udtalelser, men har faaet et uomtvisteligt Udtryk i Rigsdagen, hvor alle Partier har erkendt det berettigede i Kravet om Kvindens Valgret.

Dansk Kvindesamfund og de ovenfor nævnte i sin Tid eksisterende Foreninger har gennem Aarene arbejdet sig op imod en strid Modvind. Nu har Vinden vendt sig, og Kvindevalgretsforeningen kan paa Grundlag af det Arbejde, der møjsommelig blev udført, da Arbejdsvilkaarene var af en helt anden Art end nu, for strygende Medbør danne den ene Forening efter den anden. For den samme Medbør har Dansk Kvindesamfund i de sidste fire Aar været i en stadig og stærkt voksende Fremgang.